

جشنواره‌ها، ابزار قوی و تأثیرگذار در دیپلماسی فرهنگی هستند

دیپلماسی فرهنگی به معنای «تبادل ایده‌ها، اطلاعات، هنر و دیگر جنبه‌های فرهنگ میان ملت‌ها به منظور تقویت تفاهم متقابل است، در واقع تأمین منافع ملی با استفاده از ابزارهای فرهنگی» است، رویدادی که طی این سال‌ها با دعوت از هنرمندان مختلف در فستیوال‌های مختلف هنری در دنیا انجام گرفته است.

تغییر عملیات در جنگ اقتصادی

مرحوم علامه آیت‌الله سیدمنیرالدین حسینی‌الهامی در میان اهل نظر معمولاً به ارائه افکار مبنایی و ریشه‌ای شناخته می‌شود اما نگاه دقیق به سیر فکری این اندیشمند نشان می‌دهد که آنچه باعث پرداختن او به اعماق اندیشه شده، «پیچیدگی عینیت» بوده است، یعنی درکی صحیح از این واقعیت که: اسلام با دستیابی به حاکمیت، در جایگاه «تغییرر و پهنه‌عینیت» قرار گرفته اما بدون فراهم آوردن یک پشتوانه نظری عمیق، نمی‌توان طرحی برای کنترل عینیت و اداره جامعه بر مبنای ارزش‌های مکتبی ارائه کرد.

گفت‌وگو با سعید سیمرغ، مترجم ادبیات علمی تخیلی به بهانه انتشار کتاب جدیدش «آسیموف در آغاز»

ادبیات تخیلی مقدمه پیشرفت علمی است

علی‌الله‌سلیمی
نویسنده و منتقد ادبی

سعید سیمرغ، مترجم ادبیات علمی تخیلی یکی از مترجمان فعال در سال‌های اخیر است که آثار متعددی از این ژانر پرمخاطب را برای خوانندگان فارسی‌زبان ترجمه و منتشر کرده است. از کارهای شاخص این مترجم می‌توان به مجموعه‌های «نخستین قانون» (فانتزی)، «ماجراهای لاک لامورا» (فانتزی)، مجموعه آثار آسیموف (علمی تخیلی)، مجموعه «لویاتان» (علمی تخیلی)، مجموعه «سوزان» (فانتزی)، مجموعه «توری» (علمی تخیلی)، مجموعه «حماسه می‌چی» (علمی تخیلی) و کتاب «بی‌پایان» (تزیل روان‌شناختی) اشاره کرد. او به تازگی مجموعه سه جلدی «آسیموف در آغاز» را ترجمه و منتشر کرده که ویرینی است دیده نشده از نبوغ آسیموف جوان در داستان‌سرایی. دکتر آسیموف با جزئیاتی حیرت‌آور درباره هر داستان توضیحاتی ارائه کرده از این که چگونه و چه زمانی ایده نوشتن هر داستان به ذهن اش رسیده و سیر تغییر و تحولات حرفه‌ای خود را بیان کرده است. برای آشنایی با جزئیات بیشتر درباره مجموعه «آسیموف در آغاز» و سایر ترجمه‌های سعید سیمرغ در ژانر علمی تخیلی با این مترجم گفت‌وگو کرده ایم.

■ ادبیات علمی تخیلی در کشور ما بیشتر از طریق آثار ترجمه‌ای به مخاطبان کتاب معرفی شده و شما یکی از مترجمان ایرانی هستید که به طور تخصصی در این زمینه کاری کنید. چطور شد این ژانر ادبی را برای اولین بار خود در بخش ترجمه، آن هم به صورت تخصصی انتخاب کردید؟

در حقیقت من هیچ قصدی برای مترجم شدن نداشتم و هیچ نوع تحصیلاتی هم در این زمینه ندارم، اما ماجرا از روزی شروع شد که تعدادی کتاب از نویسنده مورد علاقه خودم، آیزاک آسیموف پیدا کردم که قبلاً به فارسی برگردانده نشده بود و تصمیم گرفتم آن‌ها را بخوانم، اما چون آنقدر با زبان انگلیسی آشنایی نداشتم که بتوانم بدون اشکال آن‌ها را بخوانم، تصمیم گرفتم هر آنچه را که می‌خوانم و می‌فهمم اول به فارسی بنویسم و در مورد آنچه نمی‌فهمم از منابع آنلاین و فرهنگنامه‌ها و لغت‌نامه‌ها کمک بگیرم. به این ترتیب یک داستان کوتاه ترجمه شد و کار آن قدر لذت‌بخش بود که ادامه پیدا کرد و سرانجام یک کتاب کامل ترجمه شد و من هم توانستم خودم را مترجم بدانم. با توجه به این که زمینه کاری اصلی آیزاک آسیموف هم علمی تخیلی بود، کسانی که از کار من باخبر بودند پیشنهاد ترجمه آثار دیگری در این زمینه را البته زمینه ادبیات فانتزی را به من دادند و این ژانرها به زمینه اصلی کار من تبدیل شد. البته توضیح است که علاقه شخصی من در انتخاب آثار دخیل است، ولی اگر اثر دیگری پیدا شود که در این ژانرها نکتجد و در عین حال موضوع جذابی برای ترجمه به شمار برود از کار کردن روی آن ابایی ندارم.

■ با توجه به اینکه یکی از چهره‌های شاخص جهانی در زمینه ادبیات علمی تخیلی، آیزاک آسیموف است و شما بیشتر آثار این نویسنده را به زبان فارسی ترجمه کرده‌اید، درباره کیفیت آثار این نویسنده در بین نویسندگان ادبیات علمی تخیلی بگویید و این که چه جایگاهی در این زمینه در جهان دارد؟

آثار داستانی آیزاک آسیموف در سه ژانر علمی تخیلی، معمایی و فانتزی جای می‌گیرند، هر چند عمده شهرتش را مدیون آثار علمی تخیلی اش است. عمده تأثیری که آسیموف و نویسندگان هم نسلش، نظیر آرتور سی کلارک، رابرت هاینلین، ری بردبری و دیگران بر ادبیات علمی تخیلی گذاشتند بیشتر از لحاظ به کار بردن ایده‌هایی در

داستان‌هایشان است که ارزش علمی بالایی دارند. تا پیش از آغاز دوران طلایی علمی تخیلی در دهه ۱۹۴۰، این نوع ادبیات بار علمی چندانی نداشت و بیشتر داستان‌های هیجان‌انگیز با بن‌مایه علمی تخیلی بود، اما با ورود آسیموف و نویسندگان هم‌نسلش به این عرصه، با توجه به دانش علمی‌ای که این نویسندگان داشتند (به عنوان مثال خود آسیموف دکترای بیوشیمی داشت و مدت‌ها در دانشکده پزشکی دانشگاه بوستون همین رشته را تدریس می‌کرد)، ادبیات علمی تخیلی به سرعت رشد کرد و به یکی از گونه‌های قابل‌تأمل و محترم ادبیات تبدیل شد، اگرچه از آن زمان تاکنون هم علم و هم ادبیات علمی تخیلی رشد بسیاری داشته است، ولی تأثیر آسیموف و سایر نویسندگان کلاسیک داستان‌های علمی تخیلی چیزی نیست که بتوان آن را انکار کرد.

■ از جدیدترین آثاری که شما ترجمه کرده‌اید، سه‌گانه «آسیموف در آغاز» است که به مراحل اولیه کار این نویسنده پرواز می‌پردازد و طبعاً نسبت به کارهای بعدی او کمتر توجه‌ها را به خود جلب کرده. بر اساس چه نیازی در کارنامه کاری آسیموف این مجموعه را ترجمه و منتشر کردید؟

بی‌تردید داستان‌های مجموعه «آسیموف در آغاز» اگر به تنهایی در نظر گرفته شوند، ارزش ادبی والایی ندارند و جزو آثار درجه دویا حتی در سه آسیموف به حساب می‌آیند، اما در این مجموعه به نحوی چیده شده‌اند و شرایط نوشته شدن آن‌ها توضیحات شیرینی داده است که باعث می‌شود این مجموعه مخصوصاً برای دو گروه از خوانندگان ارزش خاصی داشته باشد. گروه اول کسانی هستند که علاقه‌مندند بدانند نویسنده‌ای که بیش از ۵۰۰ کتاب در کارنامه‌اش دارد، کارش را کجا آغاز کرده و شرایط پیشرفتش به چه صورت بوده است. گروه دوم هم علاقه‌مندان به داستان نویسی در ژانر علمی تخیلی هستند (که با توجه به تجربه‌های اخیر من در داورى چند مسابقه‌ای که در این زمینه برگزار شده، کم‌تعداد نیستند) و خواندن این داستان‌ها و اینکه ایده‌ها به چه سطحی از داستان تبدیل شده‌اند، می‌تواند برایشان بی‌نهایت مفید باشد. خواندن این مجموعه در کنار مجموعه‌های بنیاد و همین‌طور کتاب «رویات کامل» برای علاقه‌مندان به داستان نویسی علمی تخیلی یک

علاقه‌مندان به ادبیات علمی تخیلی

کلاس کامل داستان نویسی به شمار می‌رود. مجموعه «آسیموف در آغاز» مدت کمی بعد از انتشار، الهام بخش لستر دل ری، دیگر نویسنده پیر آوازه علمی تخیلی شد و او هم داستان‌های آغازینش را در مجموعه مشابهی با عنوان «دل ری در آغاز» گردآوری کرد که با توجه به استقبال مخاطبان از مجموعه «آسیموف در آغاز»، این مجموعه هم در نوبت ترجمه قرار دارد.

■ آثار داستانی آیزاک آسیموف در تبدیل به انواع فیلم و سریال و نمایش‌های رادیویی چندین بار اتفاق افتاده است، شما دلیل این مسأله را در چه مواردی می‌دانید؟

آسیموف در زمانی نویسندگی را آغاز کرد که هنوز تلویزیون به خانه‌ها راه پیدا نکرده و تبدیل شدن داستان به فیلم در آن زمان چنان رؤیایی بلندپروازانه‌ای بود که به ذهن آسیموف نرسیده بود تا داستان‌هایش را به گونه‌ای بنویسد که برای تبدیل شدن به فیلم و سریال مناسب باشد، البته‌گاه و بیگاه پیشنهادهایی برای تبدیل آثار او به فیلم ارائه می‌شد، به عنوان مثال در سال ۱۹۴۶، ابروس ولز پیشنهاد کرد که حق ساخت هرگونه فیلم و سریال و نمایشنامه رادیویی و غیره را برای داستانی با عنوان «گواه» از آسیموف بخرد که توافق هم انجام شد، ولی در نهایت فیلمی ساخته نشد. به گمانم از آنجایی که آسیموف قصد کرده بود بیشترین آثار مکتوب را از خود به‌جا بگذارد، نتوانسته بود خودش را راضی شخص آسیموف درباره هر کدام از آن‌ها ارائه به عنوان اثر نمایشی، او را مجبور به انواع و اقسام بازیگری‌ها و همین‌طور سرنوشت زدن با مدیران شرکت‌های سینمایی هالیوود. که به شدت به آن‌ها بدبین بود- می‌کردند. در هر صورت داستان‌های آسیموف معمولاً دارای معیارهایی است که علاقه‌مندان به رسانه‌های مکتوب را جذب خود می‌کند و به نوشتن داستان‌هایی کند که هنگام جداییت دارد. به همین دلیل آثار معدودی هم که با الهام از داستان‌های آسیموف ساخته شده‌اند، ارتباط چندانی با محتوای داستان ندارند.

■ واکنش و استقبال مخاطبان فارسی‌زبان نسبت به آثار ترجمه‌ای در زمینه ادبیات علمی تخیلی چطور بوده و می‌بینید؟

علاقه‌مندان به ادبیات علمی تخیلی

در ایران پرشور و پرشمارند و به طیف گوناگونی از زیرژانرهای این گونه ادبی آثار دقت به خرج داد، زیرا اگرچه ادبیات علمی تخیلی در دنیا عمری بیش از صد سال دارد، ولی قدمتش در کشور ما فقط به دوسه دهه می‌رسد و علاقه‌مندان شاید نتوانند با برخی ایده‌های عجیب و غریب ارتباط برقرار کنند. ملاک بعدی خوش‌خوان بودن و محبوب بودن اثر است که باعث می‌شود گروه سنی نوجوان که جزو مخاطبان اصلی این ژانر به‌شمار می‌روند راحت‌تر جذب آن شوند و برایشان پله‌ای باشد برای صعود به آثار جدی‌تر و سنگین‌تر.

■ پیشرفت‌های علمی در دهه‌های اخیر چه کمکی به ادبیات علمی تخیلی کرده و این که اصلاً ارتباط تقویمی بین پیشرفت‌های علمی با کیفیت آثار ادبی در این زمینه وجود دارد؟

به طور قطع هم ادبیات علمی تخیلی هم پیشرفت‌های علمی دوشادوش یکدیگر پیش می‌روند. گمانه‌زنی‌های علمی در داستان‌های علمی تخیلی دانشمندان و مهندسان را به‌سوی روش‌هایی برای محقق کردن ایده‌ها سوق می‌دهد و پیشرفت‌های علمی و فناوری راه نویسندگان را برای گمانه‌پردازی‌هایشان بیشتر باز می‌کند. شاید در آغاز دوران طلایی علمی تخیلی شاهد گمانه‌زنی‌های نویسندگان در زمینه سفرهای فضایی بین سیاره‌ای و بین ستاره‌ای و فناوری‌های روباتیک بودیم که گمان می‌رفت در همین سال‌هایی که هم‌اکنون زندگی می‌کنیم به وقوع بپیوندد، ولی پیشرفت علم و فناوری دقیقاً در آن جهت پیش نرفته و به نظر من علوم رایانه‌ای- چیزی که در آن سال‌های طلایی غیبتش در گمانه‌زنی‌های علمی تخیلی محسوس است. پیشرفت بیشتری کرده‌اند و ما اکنون شاهد داستان‌های علمی تخیلی‌ای هستیم که با این بن‌مایه‌ها نوشته می‌شوند. شاید باز هم در آینده نوعی پیشرفت در زمینه فناوری باعث تغییر سبک زندگی مردم شود و در آن صورت گمانه‌زنی‌های علمی تخیلی نیز راه دیگری را در پیش خواهند گرفت.

■ به نظر شما یک اثر ادبی موفق در بخش علمی تخیلی باید چه ویژگی‌هایی داشته باشد که بتواند در جذب مخاطب موفق باشد؟

به نظر من مهم‌ترین گروه علاقه‌مندان به ادبیات علمی تخیلی را نوجوانان تشکیل می‌دهند و برای این گروه از مخاطبان، سرگرمی در داستان خواندن موضوع بسیار مهمی است.

ندارد و ایده‌های داستانی در این‌گونه ادبی پرشمارند، اما باید در مورد انتخاب آثار دقت به خرج داد، زیرا اگرچه ادبیات علمی تخیلی در دنیا عمری بیش از صد سال دارد، ولی قدمتش در کشور ما فقط به دوسه دهه می‌رسد و علاقه‌مندان شاید نتوانند با برخی ایده‌های عجیب و غریب ارتباط برقرار کنند. ملاک بعدی خوش‌خوان بودن و محبوب بودن اثر است که باعث می‌شود گروه سنی نوجوان که جزو مخاطبان اصلی این ژانر به‌شمار می‌روند راحت‌تر جذب آن شوند و برایشان پله‌ای باشد برای صعود به آثار جدی‌تر و سنگین‌تر.

■ پیشرفت‌های علمی در دهه‌های اخیر چه کمکی به ادبیات علمی تخیلی کرده و این که اصلاً ارتباط تقویمی بین پیشرفت‌های علمی با کیفیت آثار ادبی در این زمینه وجود دارد؟

به طور قطع هم ادبیات علمی تخیلی هم پیشرفت‌های علمی دوشادوش یکدیگر پیش می‌روند. گمانه‌زنی‌های علمی در داستان‌های علمی تخیلی دانشمندان و مهندسان را به‌سوی روش‌هایی برای محقق کردن ایده‌ها سوق می‌دهد و پیشرفت‌های علمی و فناوری راه نویسندگان را برای گمانه‌پردازی‌هایشان بیشتر باز می‌کند. شاید در آغاز دوران طلایی علمی تخیلی شاهد گمانه‌زنی‌های نویسندگان در زمینه سفرهای فضایی بین سیاره‌ای و بین ستاره‌ای و فناوری‌های روباتیک بودیم که گمان می‌رفت در همین سال‌هایی که هم‌اکنون زندگی می‌کنیم به وقوع بپیوندد، ولی پیشرفت علم و فناوری دقیقاً در آن جهت پیش نرفته و به نظر من علوم رایانه‌ای- چیزی که در آن سال‌های طلایی غیبتش در گمانه‌زنی‌های علمی تخیلی محسوس است. پیشرفت بیشتری کرده‌اند و ما اکنون شاهد داستان‌های علمی تخیلی‌ای هستیم که با این بن‌مایه‌ها نوشته می‌شوند. شاید باز هم در آینده نوعی پیشرفت در زمینه فناوری باعث تغییر سبک زندگی مردم شود و در آن صورت گمانه‌زنی‌های علمی تخیلی نیز راه دیگری را در پیش خواهند گرفت.

■ به نظر شما یک اثر ادبی موفق در بخش علمی تخیلی باید چه ویژگی‌هایی داشته باشد که بتواند در جذب مخاطب موفق باشد؟

به نظر من مهم‌ترین گروه علاقه‌مندان به ادبیات علمی تخیلی را نوجوانان تشکیل می‌دهند و برای این گروه از مخاطبان، سرگرمی در داستان خواندن موضوع بسیار مهمی است.

نگاهی به کتاب «رویات کامل» آیزاک آسیموف

آسیموف در محاصره روایات‌ها

یادداشت

نویید فرخی

نویسنده و مترجم

هنگامی که آسیموف دست به قلم برد و شروع به نگارش داستان‌های روباتیک کرد، چشم‌انداز روشنی در ارتباط با این حوزه فناوری وجود داشت. چندی بعد بواسطه پیشرفت‌های علمی، کامپیوترهای اولیه ساخته شدند و صنعتگران به این فکر افتادند که با ترکیب ماشین‌های الکترومکانیکی و کامپیوترها، دستگاه‌هایی بسازند که همچون برده به انسان خدمت کنند و قابل برنامه‌ریزی باشند. ضرورت توسعه روباتیک، بخصوص پس از پایان جنگ جهانی دوم و زمانی که بشر به طور کامل از ساختارهای استعماری قرن نوزدهم فاصله گرفت، بیش از پیش احساس شد. استعمارگران تا قبل از آن، برده‌ها را از مستعمره‌های خود وارد می‌کردند و برای انجام کارهای سخت از آنها بهره می‌بردند. اما در آن روش، هم برده‌ها ناراضی بودند (چون کرامت انسانی‌شان از بین می‌رفت) و هم استعمارگران ناراضی بودند (چون برده‌ها با تمام توان کار نمی‌کردند و دل به کار نمی‌دادند). از این رو، پیشرفت فناوری‌ها و شکل‌گیری مفاهیم حقوق بشر، سبب شد که روباتیک، بصرعت جانشین برده‌داری شود. آسیموف معتقد بود هر چند بروز عوارض جانبی و نقاط منفی ناشی از پیشرفت‌های علمی اجتناب‌ناپذیر است اما دست انسان، آن‌چنان بسته نیست و می‌تواند راهکارهای لازم را برای مقابله با آنها بیابد.

تصویری از آیزاک آسیموف

را توسعه داد که به‌وضوح برای جلوگیری از تکنیکی فناوری شکل گرفته بودند. امروزه دلیل اصلی تولید روایات‌ها را سبک‌سازی کارهای انسانی و افزایش اوقات فراغت بشر قلمداد می‌کنند. روایات‌ها را می‌توان ماشین‌هایی تعریف کرد که معمولاً قابل برنامه‌ریزی هستند و کارهای ساده و پیچیده را به‌طور خودکار انجام می‌دهند. برخی گمان می‌کنند روایات‌ها باید لزوماً از نظر ظاهری شبیه انسان‌ها باشند، اما این طور نیست و در حقیقت بیشتر روایات‌هایی که تا امروز ساخته شده‌اند، درده روایات‌های انسان‌نما قرار نمی‌گیرند. در عین حال، روایات‌های انسان‌نما به دلایل مختلفی جذابیت‌های بیشتری برای مخاطبان عام دارند و عجیب‌تر نیست که سوزنه اصلی آثار آسیموف این دسته از روایات‌ها بوده‌اند. مجموعه داستان روایات کامل (۱۹۸۲) اثری متشکل از ده‌ها داستان ساینس فیکشن با محوریت روباتیک به قلم آیزاک آسیموف است که بین سال‌های ۱۹۳۹ و ۱۹۷۷ نوشته شده‌اند. آسیموف بیشتر این داستان‌ها را قبلاً در کتاب‌های «من»، «رویات» و «سایر روایات‌ها» گردآوری کرده بود (برخی هم در مجموعه‌های پراکنده منتشر شده بودند)، اما استقبال عموم از این دسته از داستان‌های کامیاب‌تر کوتاه به اندازه‌ای بود که آسیموف روس‌تبار را بر آن داشت تا در سال ۱۹۸۲ این آثار را در یک مجلد جداگانه به نام روایات کامل گردآوری کند. سعید سیمرغ از مترجمان فعال در حوزه ادبیات گمانه‌زن که در سال‌های اخیر آثار برجسته‌ای را در این حوزه به فارسی برگردانده است، این کتاب مرجع را ترجمه کرد تا به کوشش نشر هوانورد به چاپ برسد. می‌توان مدعی بود کتاب حاضر از کتاب اصلی «روایات کامل» نیز کامل‌تر است؛ چرا که به لطف مترجم، شش اثر دیگر آسیموف که در حوزه روباتیک طبقه‌بندی می‌شوند (و پس از انتشار این کتاب به زبان اصلی به روش تحریر درآمدند) نیز در آن گنجانده شده است.

